

«ВЕЛИКА УКРАЇНСЬКА ЮРИДИЧНА ЕНЦИКЛОПЕДІЯ»

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ ВИДАННЯ:

ТАЦІЙ В. Я., почесний президент НАПрН України, академік НАН України та НАПрН України (голова редколегії)

ШЕМШУЧЕНКО Ю. С., академік-секретар відділення екологічного, господарського та аграрного права НАПрН України, академік НАН України та НАПрН України (заступник голови редколегії)

ПЕТРИШИН О. В., президент НАПрН України, академік НАПрН України (відповідальний секретар редколегії)

БАРАБАШ Ю. Г., член-кореспондент НАПрН України

БИТЯК Ю. П., академік-секретар відділення державно-правових наук і міжнародного права НАПрН України, академік НАПрН України

БОРИСОВ В. І., академік НАПрН України

БОРИСОВА В. І., член-кореспондент НАПрН України

БУРОМЕНСЬКИЙ М. В., член-кореспондент НАПрН України

ГЕТЬМАН А. П., заступник академіка-секретаря відділення екологічного, господарського та аграрного права НАПрН України, академік НАПрН України

ГЛІБКО С. В., директор Науково-дослідного інституту правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України

ГОНЧАРЕНКО В. Д., академік-секретар відділення теорії та історії держави і права НАПрН України, академік НАПрН України

ГУСАРОВ С. М., член-кореспондент НАПрН України

ДОВГЕРТ А. С., член-кореспондент НАПрН України

ЖУРАВЕЛЬ В. А., головний учений секретар НАПрН України, академік НАПрН України

КІВАЛОВ С. В., керівник Південного регіонального наукового центру НАПрН України, академік НАПрН України

КОМАРОВ В. В., академік НАПрН України

КРУПЧАН О. Д., директор Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, академік НАПрН України

КУЗНЄЦОВА Н. С., віце-президент – керівник Київського регіонального центру НАПрН України, академік НАПрН України

КУЧЕРЯВЕНКО М. П., перший віце-президент НАПрН України, академік НАПрН України

ЛУК'ЯНОВ Д. В., член-кореспондент НАПрН України

МАКСИМОВ С. І., член-кореспондент НАПрН України

НАСТЮК В. Я., член-кореспондент НАПрН України

НОР В. Т., академік НАПрН України

ОГЛЮК О. П., академік НАПрН України

ПИЛИПЧУК В. Г., директор Науково-дослідного інституту інформатики і права НАПрН України, академік НАПрН України

ПРИЛИПКО С. М., академік НАПрН України

СЕРЬОГІНА С. Г., директор Науково-дослідного інституту державного будівництва та місцевого самоврядування НАПрН України, член-кореспондент НАПрН України

СКРИПНЮК О. В., академік НАПрН України

ТИХИЙ В. П., радник президії НАПрН України, академік НАПрН України

УСТИМЕНКО В. А., член-кореспондент НАН України та НАПрН України

ШАКУН В. І., академік НАПрН України

ШЕПІТЬКО В. Ю., академік НАПрН України

ШУЛЬГА М. В., член-кореспондент НАПрН України

Національна академія правових наук України
Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

ВЕЛИКА УКРАЇНСЬКА ЮРИДИЧНА ЕНЦИКЛОПЕДІЯ

У двадцяти томах

Том 19

**КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС,
СУДОУСТРІЙ, ПРОКУРАТУРА
ТА АДВОКАТУРА**

Харків
«Право»
2020

УДК 340(477)(031)
В27

Редакційна колегія 19-го тому:

В. Т. Нор (голова),
С. М. Гусаров (заступник голови), О. В. Капліна (заступник голови),
Н. В. Глинська, І. В. Глов'юк, С. О. Іваницький, Л. М. Москвич,
О. З. Хотинська-Нор, О. Г. Шило

В27 Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. — Харків : Право, 2016— .
ISBN 978-966-937-048-8

Т. 19 : Кримінальний процес, судоустрій, прокуратура та адвокатура / редкол.: В. Т. Нор (голова) та ін. ; Нац. акад. прав. наук України ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. — 2020. — 960 с. : іл.

ISBN 978-966-998-076-2

Видання є систематизованим зведенням про основні поняття та категорії кримінального процесуального права, судоустрою, прокуратури та адвокатури. У томі значну увагу приділено визначенню правового змісту загальних засад кримінального провадження, заходів забезпечення кримінального провадження, правових властивостей судових рішень, категорій доказового права, наданню роз'яснень стосовно процесуального статусу учасників кримінального провадження, функціональної спрямованості діяльності сторін кримінального провадження, слідчого судді та суду, а також здійсненню тлумачення змісту конституційних засад судоустрою та судочинства, природи, функцій та ознак судової влади, правового статусу суддів і органів, що становлять інфраструктуру судової влади, набуттю статусу судді, прокурора та адвоката, особливостям притягнення їх до відповідальності та багатьох інших понять і термінів.

Розраховане на вчених-правознавців, викладачів, аспірантів, практичних працівників — суддів, прокурорів, слідчих, адвокатів, правозахисників, майбутніх правників — здобувачів вищої освіти, а також усіх, хто цікавиться правовими проблемами.

УДК 340(477)(031)

ISBN 978-966-998-076-2 (т. 19)
ISBN 978-966-937-048-8

© Національна академія правових наук України, 2020
© Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України, 2020
© Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2020
© Видавництво «Право», 2020

ПЕРЕДМОВА

Дев'ятнадцятий том «Великої української юридичної енциклопедії» охоплює статті, що стосуються кримінального процесу, судустрою, прокуратури та адвокатури. Представлені в ньому матеріали відображають напрацювання відомих вчених – фахівців провідних закладів вищої освіти та наукових установ України й містять сучасні погляди на тенденції становлення, функціонування та розвитку кримінального процесу, судустрою, прокуратури та адвокатури. Авторами враховані сучасні наукові підходи до розуміння понять, які знайшли своє відображення у виданні, в тому числі з урахуванням практики Європейського суду з прав людини, Конституційного Суду України та Верховного Суду. Творчий колектив, ураховуючи універсальність видання, намагався стосовно деяких термінів дати їхнє розгорнуте аналітичне тлумачення, яке спирається на фундаментальні підходи, що існують у науці, навести певні теоретичні узагальнення, систематизувати наукові знання і практичний досвід та водночас запропонувати читачеві довідкові дані щодо сутності та змісту наведених понять.

У томі значну увагу приділено визначенню правового змісту загальних засад кримінального провадження, заходів забезпечення кримінального провадження, правових властивостей судових рішень, категорій доказового права, наданню роз'яснень стосовно процесуального статусу учасників кримінального провадження, функціональної спрямованості діяльності сторін кримінального провадження, слідчого судді та суду, а також здійсненню тлумачення змісту конституційних засад судустрою та судочинства, природи, функцій та ознак судової влади, правового статусу суддів і органів, що становлять інфраструктуру судової влади, набуттю статусу судді, прокурора та адвоката, особливостям притягнення їх до відповідальності та багатьох інших понять і термінів.

Майже кожна стаття супроводжується посиланням на додаткові релевантні літературні джерела, які стануть у нагоді читачеві для більш глибокого й детального вивчення та усвідомлення сутності тих термінів і понять, що наведені в енциклопедії.

У пропонованому томі подано відомості про видатних сучасних українських учених у галузі кримінального процесу, судустрою, прокуратури та адвокатури, що не розмішувалися в інших томах «Великої української юридичної енциклопедії».

Редколегія

А

АВТОМАТИЗОВАНА СИСТЕМА ДІЛОВОДСТВА СУДУ – сукупність комп’ютерних програм і відповідних програмно-апаратних комплексів, що входять до складу Єдиної суд. інформаційної системи та забезпечують виконання завдань, визначених Положенням про АСДС, у т. ч. таких, як: функціонування документообігу суду та органів системи правосуддя; обмін інформацією між ними та з ін. органами держ. влади; обмін з єдиною централізованою базою даних суд. влади; оприлюднення інформації за допомогою офіц. веб-порталу суд. влади України; захист інформації від несанкціонованого доступу тощо. Вся обробка та зберігання даних зосереджені на сервері, що дозволяє забезпечити централізоване управління, необхідну продуктивність, надійність зберігання інформації, ефективність обробки даних і захист від несанкціонованого доступу.

Нормат. актом, що регламентує функціонування А. с. д. с., є Положення про АСДС, затв. рішенням Ради суддів України від 26 листоп. 2010 № 10 (зі змінами) на виконання ЗУ від 2 черв. 2016 № 1402-VIII «Про судоустрій і статус суддів», від 3 жовт. 2017 № 2147-VIII «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу Укра-

їни, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів», від 15 січ. 2020 № 460-IX «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України щодо вдосконалення порядку розгляду судових справ». З цією метою А. с. д. с. забезпечує: 1) автоматизацію діловодства в судах та органах системи правосуддя, у т. ч. обмін інформаційними ресурсами у межах окремих органів, між судами, органами системи правосуддя та учасниками суд. процесу; 2) реєстрацію вхідної та вихідної кореспонденції, внутр. документів, суд. справ, матеріалів суд. провадження, скарг, заяв, клопотань та ін. передбачених законом процес. документів, що подаються до суду і можуть бути предметом суд. розгляду, в порядку їх надходження та фіксування етапів руху інформаційних ресурсів; 3) ведення єдиних довідників А. с. д. с., обов’язкових для використання всіма судами та органами системи правосуддя, у т. ч. довідника учасників суд. справи; 4) викладення (формування) оригіналів електронних суд. рішень, виконавчих документів, ін. документів у формі електронного документа, створення електронних копій паперового документа доказів, процес. та ін. документів, що подаються у паперовій формі, розмітка створених документів; 5) збереження інформаційних ресурсів в електронному архіві та їх автоматизоване надсилання до ЄДРСР, Єдиного держ. реєстру виконавчих документів та центр. бази даних, у т. ч. для підготовки та автоматизованого формування статис-

тичних даних, узагальнюючих та аналітичних показників, звітності про стан здійснення судочинства тощо; 6) об'єктивний та неупереджений розподіл суд. справ за допомогою модуля автоматизованого розподілу в судах заг. юрисдикції між суддями з урахуванням спеціалізації та рівномірного навантаження для кожного судді, за принципом випадковості та в хронологічному порядку надходження суд. справ; 7) об'єктивне та неупереджене визначення присяжних за допомогою модуля автоматизованого розподілу в судах заг. юрисдикції в порядку черговості, з урахуванням граничних меж їх зайнятості та в хронологічному порядку надходження суд. справ; 8) надсилання через контакт-центр виконавчих документів, суд. рішень, повідомлень, суд. повісток, суд. повісток-повідомлень та ін. процес. документів або їх веб-адрес в ЄДРСР учасникам суд. процесу та ін. особам за допомогою електронної пошти або ін. засобів зв'язку (зокрема мобільного), які забезпечують фіксацію повідомлення або виклику; 9) надання особам інформації про стан розгляду суд. справ за допомогою електронного кабінету, контакт-центру та веб-порталу у випадках, встановлених законом; 10) розміщення на веб-порталі оголошень про виклик в суд осіб (відповідача, третьої особи, свідка), зареєстроване місце проживання (перебування), місцезнаходження чи місце роботи яких невідоме; оприлюднення у випадках, встановлених законом, ін. інформації на веб-порталі, веб-сайтах Вищ. ради правосуддя та Вищ. кваліфікаційної комісії суддів України; 11) видачу паперових

копій суд. рішень та виконавчих документів на підставі наявних у А. с. д. с. даних; 12) ін. можливості, створені адміністратором відповідно до взятих на себе договірних зобов'язань.

АСДС складається з таких модулів: 1) реєстрація вхідної і вихідної кореспонденції та етапів її руху; 2) автоматизований розподіл суд. справ між суддями; 3) підсистема електронного суду; 4) єдиний контакт-центр суд. влади; 5) внесення до АСДС дати набрання та втрати суд. рішенням законної сили; 6) надання інформації на веб-порталі суд. влади; 7) централізоване зберігання процес. та ін. документів, виготовлених у судах; 8) інформаційна взаємодія з ін. інформаційними системами; 9) підготовка та оприлюднення статистичних даних щодо роботи судів та органів системи правосуддя; 10) забезпечення безпеки АСДС та моніторинг її функціонування.

Незаконне втручання в роботу АСДС та ін. підсистем тягне за собою відповідальність, установлену законом.

Лит.: Положення про автоматизовану систему документообігу суду: затв. рішенням Ради суддів України від 26.11.2010 № 30 (із змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr030414-10>.

В. В. Сердюк.

АДВОКА́Т (лат. *advocates*, від *advoco* – запрошую) – юрист, який надає професійну прав. допомогу громадянам та юрид. особам шляхом реалізації права в їхніх інтересах.

В Україні А. – фіз. особа, яка здійснює адвокатську діяльність на підставах та в порядку, що передбачені ЗУ

«Про адвокатуру та адвокатську діяльність». А. в Україні може бути фіз. особа, яка має повну вищу юрид. освіту, володіє держ. мовою, має стаж роботи в галузі права не менше 2-х років, склала кваліфікаційний іспит, пройшла стажування (крім випадків, установлених Законом), склала присягу А. України та отримала Свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю. Не може бути А. особа, яка: 1) має непогашену чи не зняту в установленому законом порядку судимість за вчинення тяжкого, особливо тяжкого злочину, а також злочину середньої тяжкості, за який призначено покарання у виді позбавлення волі; 2) визнана судом недієздатною чи обмежено дієздатною; 3) позбавлена права на заняття адвокатською діяльністю, – протягом 2-х років з дня прийняття рішення про припинення права на заняття адвокатською діяльністю; 4) звільнена з посади судді, прокурора, слідчого, нотаріуса, з держ. служби або служби в органах місц. самоврядування за порушення присяги, вчинення корупційного правопорушення, – протягом 3-х років з дня такого звільнення.

Закон передбачає, що несумісною з діяльністю А. є: 1) робота на посадах осіб, зазначених у п. 1 ч. 1 ст. 3 ЗУ «Про запобігання корупції»; 2) військова або альтернативна (невійськова) служба; 3) нотаріальна діяльність; 4) суд.-експертна діяльність (ст. 7 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»).

Особа, яка виявила бажання стати А. та відповідає вказаним у Законі вимогам, має право звернутися до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури за місцем проживання із заявою

про допуск до складення кваліфікаційного іспиту. Порядок допуску до складення кваліфікаційного іспиту та перелік документів, що додаються до заяви, затверджуються Радою А. України. Стажист А. – це особа, яка на підставі Свідоцтва про складення кваліфікаційного іспиту проходить стажування в А. щодо формування і закріплення на практиці професійних знань, умінь і навичок, отриманих у результаті теорет. підготовки, перевірки готовності самостійно здійснювати адвокатську діяльність з метою отримання Свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю.

А. може здійснювати адвокатську діяльність, обравши одну з 3-х організац.-прав. форм адвокатської діяльності – індивідуальну адвокатську практику, адвокатське бюро, адвокатське об'єднання (ст. 13–15 Закону). А. мають право створювати в установленому законом порядку місц., всеукр. та міжнар. об'єднання. А., їх об'єднання можуть бути членами міжнар. орг-цій А. та юристів.

Професійні права А. – це сукупність прав, які дають можливість А. під час здійснення адвокатської діяльності вчиняти будь-які дії, не заборонені законом, правилами адвокатської етики та договором про надання прав. допомоги, необхідні для належного виконання договору про надання прав. допомоги. А. може мати помічників з числа осіб, які мають повну вищу юрид. освіту. Помічники А. працюють на підставі трудового договору (контракту), укладеного з А., адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням, із додержанням вимог Закону і зак-ва про працю.

Під час здійснення адвокатської діяльності А. зобов'язаний: 1) дотримуватися присяги А. України та правил адвокатської етики; 2) на вимогу клієнта надати звіт про виконання договору про надання прав. допомоги; 3) невідкладно повідомляти клієнта про виникнення конфлікту інтересів; 4) підвищувати свій професійний рівень; 5) виконувати рішення органів адвокатського самоврядування; 6) виконувати ін. обов'язки, передбачені законом та договором про надання прав. допомоги. Дотримання Правил адвокатської етики є одним з осн. професійних обов'язків А.

А. забороняється: 1) використовувати свої права всупереч правам, свободам та законним інтересам клієнта; 2) без згоди клієнта розголошувати відомості, що становлять адвокатську таємницю, використовувати їх у своїх інтересах або інтересах третіх осіб; 3) займати у справі позицію всупереч волі клієнта, крім випадків, якщо А. впевнений у самообмові клієнта; 4) відмовлятися від надання прав. допомоги, крім випадків, установлених законом. Професійні права, честь і гідність А. гарантуються та охороняються КУ, ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та ін. законами.

Лит.: Основні положення про роль адвокатів: прийняті VIII Конгресом ООН по запобіганню злочинам 01.08.1990. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_835; Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076 // Відомості Верховної Ради України, 2013, № 27; Заборовський В. В. Правовий статус адвоката в умовах становлення незалежної адвокатури України. Ужгород, 2017; По-

ложення про організацію та порядок проходження стажування для отримання особою свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю: затв. рішенням Ради адвокатів України від 01.06.2018 № 80. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/files/Rishennya/Polojennya_stajuvannya_14032019.pdf.

Т. Б. Вільчик.

АДВОКАТСЬКА ТАЄМНИЦЯ – будь-яка інформація, що стала відома адвокату, помічнику адвоката, стажисту адвоката, особі, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, про клієнта, а також питання, з яких клієнт (особа, якій відмовлено в укладенні договору про надання прав. допомоги з передбачених Законом підстав) звертався до адвоката, адвокатського бюро, адвокатського об'єднання, зміст порад, консультацій, роз'яснень адвоката, складені ним документи, інформація, що зберігається на електронних носіях, та ін. документи і відомості, одержані адвокатом під час здійснення адвокатської діяльності (ст. 22 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»).

Право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію є одним із конституційних прав людини. Відповідно до ЦКУ право на інформацію є одним з особистих немайнових прав, поряд із правом на ім'я, правом на свободу пересування, правом на мирні зібрання тощо. Згідно із ЗУ «Про інформацію» кожен має право на інформацію, що передбачає можливість вільного одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації, необхідної для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів. Од-

нак реалізація права на інформацію не повинна порушувати громад., політ., екон., соц., духовні, екол. та ін. права, свободи і законні інтереси ін. громадян, права та інтереси юрид. осіб.

За порядком доступу інформація поділяється на відкриту та інформацію з обмеженим доступом. Будь-яка інформація є відкритою, крім тієї, що віднесена законом до інформації з обмеженим доступом.

Інформацією з обмеженим доступом є конфіденційна, таємна та службова інформація.

Конфіденційною є інформація про фіз. особу, а також інформація, доступ до якої обмежено фіз. або юрид. особою, крім суб'єктів владних повноважень. Конфіденційна інформація може поширюватися за бажанням (згодою) відповідної особи у визначеному нею порядку відповідно до передбачених нею умов, а також в ін. випадках, визначених законом (ст. 21 ЗУ «Про інформацію»).

Таємна інформація – це інформація, доступ до якої обмежується відповідно до ч. 2 ст. 6 ЗУ «Про доступ до публічної інформації», розголошення якої може завдати шкоди особі, сусп-ву і державі. Таємною визнається інформація, яка містить держ., професійну, банківську таємницю, таємницю досуд. розслідування та ін. передбачену законом таємницю (ст. 8 ЗУ «Про доступ до публічної інформації»).

А. т. є одним із різновидів професійної таємниці й має відповідати заг. критеріям:

- інформація довірена або стала відома особі виключно через виконання нею своїх професійних обов'язків;

- заборону на поширення довіреної або такої, що стала відомою, інформації, яка може зашкодити правам або законним інтересам довірителя, встановлено законом;

- інформація не належить до відомостей, що становлять держ. таємницю.

Крім заг. критеріїв, виокремлюють ознаки, які відповідають виключно А. т.

По-перше, важливим є прав. статус особи, яка зобов'язана зберігати А. т. Обов'язок зберігати А. т. поширюється на адвоката, його помічника, стажиста та осіб, які перебувають у трудових відносинах з адвокатом, адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням, а також на особу, стосовно якої припинено або зупинено право на заняття адвокатською діяльністю. Адвокат, адвокатське бюро, адвокатське об'єднання зобов'язані забезпечити умови, що унеможливають доступ сторонніх осіб до А. т. або її розголошення.

По-друге, враховується вид інформації, до якої належить будь-яка інформація, що стала відома адвокату, помічнику адвоката, стажисту адвоката, особі, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, про клієнта, а також питання, з яких клієнт (особа, якій відмовлено в укладенні договору про надання прав. допомоги з передбачених Законом підстав) звертався до адвоката, адвокатського бюро, адвокатського об'єднання, зміст порад, консультацій, роз'яснень адвоката, складені ним документи, інформація, що зберігається на електронних носіях, та ін. документи і відомості, одержані адвокатом під час здійснення адвокатської діяльності.

По-третє, вимоги щодо збереження А. т. не мають строку давності. Інфор-

мація або документи можуть втратити статус А. т. за письмовою заявою клієнта (особи, якій відмовлено в укладенні договору про надання прав. допомоги з передбачених Законом підстав). При цьому інформація або документи, що отримані від третіх осіб і містять відомості про них, можуть поширюватися з урахуванням вимог зак-ва з питань захисту персональних даних. У разі пред'явлення клієнтом вимог до адвоката у зв'язку з адвокатською діяльністю адвокат звільняється від обов'язку збереження А. т. у межах, необхідних для захисту його прав та інтересів. У такому випадку суд, орган, що здійснює дисциплінарне провадження стосовно адвоката, ін. органи чи посадові особи, які розглядають вимоги клієнта до адвоката або яким стало відомо про пред'явлення таких вимог, зобов'язані вжити заходів для унеможливлення доступу сторонніх осіб до А. т. та її розголошення.

По-четверте, існують винятки із заг. вимоги щодо збереження А. т. Адвокат не несе дисциплінарної, адмін., цив.-прав. та крим. відповідальності за подання центр. органу виконавчої влади, що реалізує держ. політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, інформації про фін. операцію, навіть якщо такими діями завдано шкоди юрид. або фіз. особам, та за ін. дії, якщо він діяв у межах виконання ЗУ «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню

розповсюдження зброї масового знищення».

По-п'яте, конфіденційність інформації, що становить А. т., має прав. гарантії. Забороняється вимагати від адвоката, його помічника, стажиста, особи, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням, а також від особи, стосовно якої припинено або зупинено право на заняття адвокатською діяльністю, надання відомостей, що є А. т. Із цих питань зазначені особи не можуть бути допитані, крім випадків, якщо особа, яка довірила відповідні відомості, звільнила цих осіб від обов'язку зберігати таємницю в порядку, передбаченому законом.

Додаткові гарантії зберігання А. т. закріплені у Заг. кодексі правил для адвокатів країн Європ. Співтовариства. У вказаному Кодексі наголошено на тому, що особливість професії адвоката полягає в тому, що він одержує від клієнта відомості, які той не буде повідомляти ін. особі, а також ін. інформацію, яку йому належить зберігати в таємниці. Довіра до адвоката може виникнути лише за умови обов'язкового додержання ним принципу конфіденційності.

Лит.: Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII // Відомості Верховної Ради України, 1992, № 48; Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI // Там само, 2011, № 32; Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076 // Там само, 2013, № 27; Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансу-

ванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06.12.2019 № 361-IX // *Голос України*, 2019, № 251.

О. М. Литвинов.

АДВОКАТСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ – гарантоване державою право адвокатів самостійно вирішувати питання організації та діяльності адвокатури в порядку, встановленому ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Осн. положення про роль адвокатів, прийняті VIII Конгресом ООН по запобіганню злочинам у серп. 1990, визначають, що адвокати повинні мати можливість створювати і вступати у самоврядні професійні асоціації для представлення своїх інтересів, підтримки безперервної освіти і підготовки, а також захисту своєї професійної репутації. А. с. діє в Україні з метою забезпечення належного здійснення адвокатської діяльності, дотримання гарантій адвокатської діяльності, захисту професійних прав адвокатів, забезпечення високого професійного рівня адвокатів та вирішення питань їх дисциплінарної відповідальності. Завданнями А. с. є: забезпечення незалежності адвокатів, захист від втручання у здійснення адвокатської діяльності; підтримання високого професійного рівня адвокатів; утворення та забезпечення діяльності кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури; створення сприятливих умов для здійснення адвокатської діяльності; забезпечення відкритості інформації про адвокатуру та адвокатську діяльність; забезпечення ведення Єдиного реєстру адвокатів України; участь у формуванні Вищ. ради правосуддя у порядку, визначеному законом. Брати

участь у роботі органів А. с. та бути обраними до їх складу можуть лише адвокати України.

Організац. формами А. с. є конференція адвокатів регіону (АРК, області, м. Києва, м. Севастополя), рада адвокатів регіону (АРК, області, м. Києва, м. Севастополя), Рада адвокатів України, з'їзд адвокатів України.

А. с. здійснюється через діяльність конференцій адвокатів регіону (АРК, області, м. Києва, м. Севастополя), рад адвокатів регіону (АРК, області, м. Києва, м. Севастополя), кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури (АРК, області, м. Києва, м. Севастополя), Вищ. кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, ревізійних комісій адвокатів регіонів (АРК, області, м. Києва, м. Севастополя), Вищ. ревізійної комісії адвокатури, Ради адвокатів України, з'їзду адвокатів України.

Закон встановлює такі принципи А. с.: виборність, гласність, обов'язковість для виконання адвокатами рішень органів А. с., підзвітність, заборона втручання органів А. с. у професійну діяльність адвоката. Всі адвокати України об'єднані у Нац. асоціацію адвокатів України, яка є недерж. некомерційною професійною орг-цією та утворюється з метою забезпечення реалізації завдань А. с. Нац. асоціація адвокатів України утворюється з'їздом адвокатів України та не може бути реорганізована, її ліквідація може бути здійснена лише на підставі закону. З моменту держ. реєстрації Нац. асоціації адвокатів України її членами стають усі особи, які мають свідоцтво про право на заняття адвокатською ді-

яльністю, ін. особи стають її членами з моменту складання присяги адвоката України.

Лит.: Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 №5076 // Відомості Верховної Ради України, 2013, №27; Статут недержавної некомерційної професійної організації «Національна асоціація адвокатів України»: затв. рішенням Установчого з'їзду адвокатів України 17.11.2012 // Український адвокат, 2014, №1–2; Бакаянова Н. М. Основи адвокатури: функціональні та організаційні аспекти. О., 2017; Положення про Вищу кваліфікаційно-дисциплінарну комісію адвокатури: затв. рішенням Звітно-виборного з'їзду адвокатів України 2017 року 09.06.2017. URL: <https://vkdka.org/wp-content/uploads/2017/11/PolojennyaProVKDKA2017.pdf>; Правила адвокатської етики: затв. Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 2017 року 09.06.2017. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2017-06-09-pravila-2017_596f00dda53cd.pdf.

Т. Б. Вільчик.

АДВОКАТСЬКИЙ ЗАПИТ – звернення адвоката в письмовій формі до установ та орг-цій будь-якої форми власності для ефективного надання прав. допомоги клієнту (ст. 24 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»). А. з. подається з метою отримання інформації, копій документів, необхідних адвокату для надання прав. допомоги клієнту. Така прав. допомога може і не стосуватися суд. процесу або передувати йому (коли отримання необхідної інформації потрібне для складання позову). Адвокат не має права подавати А. з. у власних інтересах (якщо він є учасником того чи ін. провадження),

адже в ордері, договорі із захисником або в дорученні має бути зазначений його клієнт.

До А. з. додаються: копія свідоцтва та ордер, договір із захисником або доручення органу (установи), уповноваженої законом на надання безоплатної прав. допомоги (якщо він надає допомогу в порядку, визначеному ЗУ «Про безоплатну правову допомогу»). Вимагати від адвоката ін. документи не допускається.

А. з. не може стосуватися надання консультацій і роз'яснень з прав. питань.

Відмова в наданні інформації на А. з., несвочасне або неповне надання інформації, надання інформації, що не відповідає дійсності, тягнуть за собою відповідальність, установлену в ст. 212³ КУпАП («Порушення права на інформацію та права на звернення»). Особи, до яких звернувся адвокат із запитом, мають право відмовити адвокату в наданні інформації з обмеженим доступом відповідно до вимог ЗУ «Про доступ до публічної інформації».

Строк надання відповіді на А. з. обмежено 5-ма робочими днями, а у разі якщо А. з. стосується надання значного обсягу інформації або потребує пошуку інформації серед значної кількості даних, строк розгляду А. з. може бути продовжено до 20-ти робочих днів з обґрунтуванням причин такого продовження, про що адвокату письмово повідомляється не пізніше 5-ти робочих днів із дня отримання А. з.

Порядок надання адвокату інформації та копій документів, що стосуються крим. провадження, регламентується гл. 15 КПКУ.

О. М. Литвинов.

АДВОКАТУРА (від лат. *advocatus* – покликаний на допомогу) – недерж. самоврядний правозахисний інститут держави, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання ін. видів прав. допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання своєї організації і діяльності в порядку, встановленому законом. А. України становлять всі адвокати України, які мають право здійснювати адвокатську діяльність. А. функціонує в певній системі держ. і сусп. механізмів і поклика на сприяти захисту прав. інтересів громадян насамперед цього сусп.-ва і держави, вона відіграє фундаментальну роль для встановлення й підтримання верховенства права та захисту прав людини. А. є комплексним проявом як держ., так і сусп. інтересу, оскільки саме через А. і завдяки А. прав. держава реалізує можливість забезпечення своїм громадянам їхніх прав і свобод, які визначають зміст та спрямованість діяльності держави, та становлять її осн. цінність. А. відіграє важливу роль у функціонуванні системи правосуддя. Здійснення справедливого судочинства неможливе без реалізації функцій прав. допомоги, представництва та захисту. Міжнар. акти про права людини обґрунтовано пов'язують прав. допомогу адвокатів із правом кожного на суд. захист. Судді та адвокати відіграють різні ролі в суд. процесі, проте внесок представників обох професій є необхідним для досягнення справедливих та ефективних суд. рішень.

А. надано право здійснення виключного представництва ін. особи в суді, а також захист від крим. обвинувачення. Законом можуть бути визначені

винятки щодо представництва в суді у трудових спорах, спорах щодо захисту соц. прав, щодо виборів та референдумів, у малозначних спорах, а також стосовно представництва малолітніх чи неповнолітніх осіб та осіб, які визнані судом недієздатними чи дієздатність яких обмежена.

Прав. засади функціонування А. та здійснення адвокатської діяльності в Україні визначають КУ, ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», «Про безоплатну правову допомогу», КПКУ, ЦПКУ, КАСУ, ГПКУ, Правила адвокатської етики та ін. нормат.-прав. акти.

А. здійснює свою діяльність на принципах верховенства права, законності, незалежності, конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів.

Видами адвокатської діяльності є: представництво інтересів потерпілого під час розгляду справи про адмін. правопорушення, прав і обов'язків потерпілого, цив. позивача, цив. відповідача у крим. провадженні; надання прав. допомоги свідку у крим. провадженні; представництво інтересів фіз. і юрид. осіб у судах під час здійснення цив., госп., адмін. та конституційного судочинства, а також в ін. держ. органах, перед фіз. та юрид. особами; надання прав. інформації, консультацій і роз'яснень з прав. питань, прав. супровід діяльності юрид. і фіз. осіб, органів держ. влади, органів місц. самоврядування, держави; складення заяв, скарг, процес. та ін. документів прав. характеру; представництво інтересів фіз. і юрид. осіб, держави, органів держ. влади, органів місц. самоврядування в іноз., міжнар. суд. органах; надання прав. допомоги

під час виконання та відбування крим. покарань та ін.

Виконуючи свої професійні обов'язки, адвокати зобов'язані застосовувати всі передбачені законом засоби захисту прав і законних інтересів громадян та юрид. осіб, не використовувати свої повноваження на шкоду особам, в інтересах яких прийняли доручення, не відмовлятися від узятго на себе захисту підозрюваного, обвинуваченого, підсудного та не розголошувати адвокатську таємницю.

Лім.: Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076 // Відомості Верховної Ради України, 2013, № 27; Международные принципы, касающиеся независимости и подотчетности судей, адвокатов и прокуроров – практическое руководство № 1 (вторая редакция). Женева, 2013; Вільчик Т. Б. Адвокатура та громадянське суспільство у правовій державі // Право України, 2014, № 11; Її ж. Конституційне право на правову допомогу адвоката у країнах Європейського Союзу та в Україні. Х., 2015; Стратегія реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 рр. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/276/2015>.

Т. Б. Вільчик.

АДМІНІСТРАТИВНА ПОСАДА В СУДІ – визначений законом та штатним розписом структурний елемент суду (як держ. органу), якому відповідає юридично встановлений комплекс прав та обов'язків (повноважень) щодо організац.-позапроцес. керівництва в суді, що поширюється на увесь суд, з метою забезпечення здійснення ефективного правосуддя.

Родовою ознакою адм. посади є повноваження щодо здійснення організац.-розпорядчих функцій, оскільки поняття «адм. посада» складається з прикметника й іменника – «посада» та «адм.». Прикметник «адм.» вказує на якісну характеристику посади. Так, лексичне значення терміна «адм.» означає властивий адміністраторові, організаторський, «адміністратор» – керівник установи, орг-ції, підприємства і т. ін. Отже, прикметник «адм.» конкретизує визначення посади і вказує, що їй відповідає не будь-який комплекс прав та обов'язків, а лише такий, що притаманний керівникові, та спрямований на організац. керівництво установою. Таким чином, указуючи, що посада є адм., конкретизується не лише комплекс повноважень, що відповідає цій посаді, а й визначається місце посади в ієрархії посад держ. органу.

Відповідно до КУ під час здійснення правосуддя судді є незалежними та керуються верховенством права, тобто жодна особа чи орган не можуть бути наділені повноваженнями щодо впливу на суддю під час здійснення ним процес. діяльності. Водночас діяльність суддів та працівників апарату суду, яка не належить безпосередньо до здійснення правосуддя, потребує злагодженої координації та управління. Саме для здійснення такої діяльності за А. п. в с. повинен бути закріплений юридично встановлений комплекс прав та обов'язків (повноважень) щодо організац.-позапроцес. керівництва в суді. Зазначений комплекс повноважень повинен мати заг. характер та поширюватися на всі правовідносини, що виника-

Підписано до друку з оригінал-макета 13.11.2020.
Формат 70×100 ¹/₁₆. Папір офсетний. Гарнітура Times.
Ум. друк. арк. 77,4. Обл.-вид. арк. 69,4. Вид. № 2616.
Тираж 500 прим.

Видавництво «Право» Національної академії правових наук України
та Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
вул. Чернишевська, 80а, Харків, 61002, Україна
Тел./факс (057) 716-45-53
Сайт: www.pravo-izdat.com.ua
E-mail для авторів: verstka@pravo-izdat.com.ua
E-mail для замовлень: sales@pravo-izdat.com.ua

Свідцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції – серія ДК № 4219 від 01.12.2011 р.

Виготовлено у друкарні ФОП Татарчук С. І.
Тел. (057) 717-28-80